

► Handlingsplan för grön infrastruktur i Östergötland, fördjupning:

Befintliga bevarandeinsatser

Nedan följer en kortfattad beskrivning av insatser som görs i offentlig och privat förvaltning för att bevara särskilt viktig ekologisk funktion, mark eller art i länet. I [kartverket för grön infrastruktur](#) finns kartunderlag för bland annat olika typer av områdesskydd och riksintressen. Med sådana kartor kan man få en bild hur bevarandeinsatser fördelas i landskapet.

1. Formellt skydd i länet

Ett av de viktigaste instrumenten inom den offentliga naturvården är formaliserat skydd och förvaltning av värdefulla områden. Några skyddsformer är:

- Naturreservat
- Kulturresevat
- Naturminne
- Biotopskyddsområde
- Djur- och växtskyddsområde
- Strandskyddsområde
- Miljöskyddsområde
- Vattenskyddsområde
- Natura 2000-område
- Naturvårdsavtal

Tabell 1. Fakta om naturreservat och kulturresevat i Östergötland. Länsstyrelsen Östergötlands webbsida, 2017.

Antal naturreservat:	242 st.
Antal kulturresevat:	2 st.
Total area:	ca 526 km ² (varav landyta 299 km ²)
Andel av länets areal:	ca 3,7 % (ca 2,1 % av landarealen)
Andel av länets produktiva skog:	ca 1,69 %

Naturreservat är den vanligaste formen för att skydda naturområden, och de kan bildas för att bevara biologisk mångfald, för att vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller för att tillgodose behovet av områden för friluftslivet. **Kulturresevat** är en liknande skyddsform, och ett sådant kan bildas för att skydda den kulturpräglade miljön.

Natura 2000 är ett nätverk av värdefulla naturområden som har tillkommit med stöd av två EU-direktiv: art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Syftet är att värna om de arter och livsmiljöer som är av gemensamt intresse för EU-länderna. I Östergötland finns 277 Natura 2000-områden. Sammanlagt är det ca 123 000 hektar som ingår. I Östergötlands Natura 2000-områden ingår många stora naturreservat i skärgården, Tåkern samt östgötadelen av Vättern, men även många mindre naturreservat, ett 80-tal

odlingslandskap med värdefulla ängs- och hagmarker, flera små kalkkärr, myrar, vattendrag och värdefulla skogsmiljöer med barr- och lövskog.

Biotopskyddsområde är en skyddsform som används för små mark- och vattenområden som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter. Biotoperna är också viktiga för vanligare arter, samt för variationen i landskapet. Det finns två olika former av biotopskyddsområde. Det ena innebär ett generellt skydd för vissa biotoper. Dessa biotoper finns i de flesta fall i jordbrukslandskapet och har minskat starkt till följd av rationaliserad markanvändning. Den andra varianten av biotopskydd innebär att skydd för en biotop beslutas i varje enskilt fall. 2017 fanns det elva sådana områden i Östergötland, på tillsammans 16,9 hektar. Skogsstyrelsen och kommunen kan på motsvarande sätt skydda värdefulla biotoper i skogs- och vattenmiljöer.

Naturminnen kan vara enskilda naturföremål som flyttblock, jättegrytor eller gamla och storvuxna träd. Det kan också vara mycket små områden med intressanta naturföreteelser. I Östergötland finns ca 100 naturminnen - oftast ett gammalt träd eller en samling av äldre träd. Det första naturskyddade objektet i länet är en ek som blev naturminne år 1913. Det senaste naturminnet bildades 1991. Länsstyrelsen beslutar idag ytterst sällan om nya naturminnen.

Länsstyrelsen förvaltar de flesta av Östergötlands naturvårdsobjekt, men förvaltningen kan även skötas av kommuner och stiftelser.

2. Insatser för regionalt prioriterade arter

Internationellt och nationellt har Sverige utformat ett system för att ge stöd åt särskilt utsatta arter och deras miljöer. I detta stycke sammanställs några regionalt relevanta verktyg.

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper

Åtgärdsprogrammen är del av arbetet för att klara riksdagens miljö kvalitetsmål *Ett rikt växt- och djurliv*. Ett åtgärdsprogram är ett vägledande men inte formellt bindande dokument som bland annat presenterar en översikt av kunskaperna om den hotade arten eller naturtypen och konkreta åtgärder som behövs för bevarande. Det ska i första hand tjäna som underlag för myndigheters och organisationers arbete, men kan även användas av privatpersoner.

I Östergötland pågår en rad åtgärder för hotade arter:

Fiskarten asp
Flodkräfta
Flodnejonöga
Dårgräsfjäril
Finnögontröst
Fjälltaggsvampar
Gaddsteklar
Gölgroda/Ätlig groda

Hotade dagfjärilar
Hotade kärleväxter
Hotade arter på sandmarker
Kronärtsblåvinge
Läderbagge
Mosippa
Sandödlan
Skräntärna
Skyddsvärda träd
Stäppspolvivel
Större vattensalamander
Trumgräshoppa
Ärrlavar

[Läs mer här: om åtgärder för Östergötlands hotade arter på Länsstyrelsens webb](#)

3. Övriga internationella, nationella, regionala och privata prioriteringar i länet

Prioriteringar i landskapet kan även spegla internationella överenskommelser, nationella eller regionala planer och verktyg. I det här stycket samlas areella prioriteringar och verktyg som berör det regionala naturvårdsarbetet.

Riksintressen

Områden som är av **riksintresse för naturvården** ska enligt 3 kap. 6 § miljöbalken skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön. I Östergötland finns 106 områden av riksintresse för naturvården. Naturvårdsverket och länsstyrelserna har prioriterat stora och sammanhängande arealer av karakteristiska naturtyper. Men också mindre områden har utpekats som riksintressanta, till exempel om de innehåller sällsynta geologiska former eller naturtyper.

Vättern och Östersjöns kustområde är **riksintresse i sin helhet enligt 4 kap. Miljöbalken, med hänsyn till de natur- och kulturvärden** som finns där. Dessutom är länets alla 277 Natura 2000-områden av riksintresse.

I Östergötlands län finns sju **områden av riksintresse för friluftsliv** (3 kap. miljöbalken). Dessa ska skyddas mot ”påtaglig skada” av värdena och är viktiga att ta hänsyn till vid bland annat den fysiska planeringen.

LONA-bidrag

Den lokala naturvårdssatsningen (LONA) utgör den största nationella satsningen hittills för att åstadkomma ett ökat lokalt initiativtagande i arbetet med lokal naturvård. Kommuner kan få LONA-bidrag om upp till 50 procent av bidragsberättigade kostnader. Bidraget söks hos

Länsstyrelsen. 2017 beviljades sammanlagt 17 projekt LONA-bidrag i Östergötland, på sammanlagt 2 572 000 SEK.^{1, 2}

LONA-bidrag

Övergödningen och tillförseln av miljögifter i Östersjön leder till stora problem och det behövs kraftfulla insatser för att förbättra havsmiljön. LONA-bidraget syftar till att få fram lokala åtgärder som förbättrar havsmiljön genom att minska belastningen av näringsämnen. Bidraget kan sökas hos Länsstyrelsen och går framför allt till Kommuner och ideella organisationer. Under åren 2009 - 2014 delades drygt 36 miljoner kronor ut till sammanlagt 70 projekt.

Life-projekt

Life är EU:s miljöfond, som hjälper till att finansiera projekt inom skydd och skötsel av natur- eller miljöprojekt. Sedan nittiotalet har Östergötland medverkat i 11 sådana projekt. Projektmedlen har varit på sammanlagt 9 237 443 Euro, varav ungefär hälften är bidrag från EU.

Några av Life-projekten i Östergötland:

- Bridging the Spatial and Temporal Gaps in Threatened Oak Habitats - LIFE BTG.
- Reintroduction of burning in Boreal western taiga woodlands – LifeTaiga. 2015 - 2019,
- Restoration of ancient agricultural landscape, natural forest and wetlands at the Baltic Coast - LIFE Coast Benefit. 2013 - 2019.
- The thick shelled river mussel (*Unio crassus*) brings Life+ back to rivers - UC4LIFE. 2012 - 2016.
- Restoring drained and overgrowing wetlands - Life to ad(d)mire. 2010 - 2015.

Beskrivning av områden som omfattas av jordbrukets miljöersättningar *Kompletteras*

Beskrivning av andra insatser *Kompletteras*

- skogsbrukets ekologiska landskapsplanering och kommunalt arbete
- kompensationsåtgärder

[Gå till Handlingsplan för grön infrastruktur i Östergötland](#)

¹ <http://www.naturvardsverket.se/lona>

² <https://www.lansstyrelsen.se/nationella-texter/stat-och-kommun/natur/stod-till-naturvard/lokala-naturvardsinsatser-lona.html>